

**'In de schaduw van Rembrandt', een voorstelling over Geertje Dircx, de tweede geliefde van Rembrandt van Rijn.
van en door Julika Marijn**

Julika Marijn: *'Vaak kies ik in mijn voorstellingen voor vrouwen die hun eigen weg zoeken en vinden. Geertje past goed in dat rijtje. Ze is slachtoffer van haar tijd, maar ze is in mijn ogen ook een held.'*

De hele wereld kent Rembrandt als de machtige zeventiende-eeuwse schilder. Maar minder bekend is dat hij die macht soms ook ernstig misbruikte. Degene die zijn schaduwkant misschien wel het meest aan den lijve ondervond was Geertje Dircx. Jarenlang was ze zijn minnares en voedde ze zijn zoon Titus op. Totdat Hendrickje Stoffels in Rembrandts leven kwam en Geertje moest verdwijnen. Theatermaakster Julika Marijn kroop in haar huid en maakte onder regie van Diederik van Vleuten een intrigerende solovoorstelling. Daarin breekt ze een lans voor Geertje. Ze was slachtoffer van haar tijd, maar in de ogen van Julika ook een heldin. Dat verhaal dient verteld te worden.

tekst: Marije de Jong

We horen altijd alleen over Saskia en Hendrickje als Rembrandts vrouwen; Geertje lijkt wel doodgezwegen.

Julika Marijn: "Dat is tot op de dag van vandaag zo, kijk maar eens op Wikipedia. Ik las voor het eerst over Geertje Dircx in het boek dat Simone van der Vlugt over haar schreef. Daarvoor had ik nog nooit van haar gehoord. Terwijl ik jarenlang tegenover het Rembrandthuis op de theaterschool zat en dus bijna zicht had op de plek waar Geertje zeven jaar het bed met Rembrandt deelde en zijn zoon opvoedde. Het verhaal raakte me en ik wist meteen dat ik Geertje een stem wilde geven. Vaak kies ik in mijn voorstellingen voor vrouwen die hun eigen weg zoeken en vinden, zoals Lady Di, Helene Kröller- Müller en Etty Hillesum. Geertje past goed in dat rijtje. Ze is slachtoffer van haar tijd, maar ze is in mijn ogen ook een held.

Hoe weten we dat Geertje en Rembrandt een relatie hadden?

Er zijn een aantal bronnen waaruit we Geertjes levensverhaal een beetje kunnen destilleren. Zo weten we dat ze ongeveer eenendertig was toen ze bij Rembrandt in huis kwam, waarschijnlijk vlak voor de dood van zijn vrouw Saskia in 1642. Titus was toen een baby. Dat ze een relatie hadden blijkt uit haar testament waarin zij als een soort bevestiging van hun liefdesrelatie de sieraden in bruikleen kreeg die van Saskia waren geweest. Die sieraden spelen een sleutelrol in het verhaal. Toen Hendrickje kwam, is er een heel vies spel gespeeld om Geertje weg te krijgen. Ze is afgeschilderd als hysterica, als hoer. Je kon om niks het slachtoffer worden van verdachtmakingen. Maar ze heeft Rembrandt wel aangeklaagd wegens het breken van een mondelinge huwelijksbelofte. Alleen: ze had geen kans. Het was Rembrandt veel waard om haar van het toneel te laten verdwijnen. Als ze te veel stennis zou maken, betekende dat ook imagoschade voor hem.

Het is naast het verhaal over Geertje ook een verhaal over de positie van vrouwen in die tijd. Als ongetrouwde vrouw was je helemaal nergens. Het zou kunnen dat Geertje meer kans had gemaakt als ze een kind van Rembrandt had gekregen. We weten het simpelweg niet. Ik heb zelf wel een relatie, maar we zijn niet getrouwd en ik heb geen kinderen. Misschien raakt het verhaal me daarom ook. Het lijkt me

gruwelijk om in een systeem te leven dat volkomen wordt gedomineerd door mannen waarbij de kerk er graag een schepje bovenop doet om je monddood te maken.

Kijk je nu anders naar Rembrandt?

Zijn genie staat natuurlijk buiten kijf. Daar wil ik helemaal niet aankomen. En hij heeft ook zeker geen makkelijk leven gehad. Hij heeft bijvoorbeeld al zijn vrouwen en kinderen overleefd. Zijn kinderen zijn allemaal jong gestorven, een aantal zelfs als baby. Heel erg treurig allemaal.

Maar uit de biografieën kennen we ook zijn schaduwkant. Hij was licht ontvlambaar en had veel rechtszaken lopen. Ook was hij erg op geld. Er zijn verhalen dat zijn leerlingen muntstukken op de grond schilderden om te kijken of hij ze opraapte en dat deed hij dan ook. Er was een groot standsverschil tussen hem en Geertje. Het pleit wel weer voor hem dat hij daar niet zo mee zat. Maar als het fout gaat, is hij natuurlijk de grote schilder, dus hij komt er steeds wel mee weg. Rembrandt was overigens al tijdens zijn leven heel beroemd en rijk maar hij is berooid gestorven en in een onbekend graf begraven.

Voel je verwantschap met Geertje?

Ik vertel het verhaal vanuit haar perspectief, maar we weten weinig van haar karakter. Veel is interpretatie, maar uit de documenten kunnen we wel opmaken dat ze volhardend en dapper was door het op te nemen tegen dat mannenbolwerk. Door het verhaal over Geertje realiseer ik me wat een weg vrouwen hebben afgelegd. Tegelijkertijd zijn er ook nu nog landen, neem Afghanistan of Iran, waar je als vrouw nog steeds niks anders mag dan een zedig wezen zijn, je mond houden en bij je kinderen zitten.

Ik was én geraakt door dat verhaal van Geertje, én het bleek ook geweldig leuk om met deze voorstelling bezig te zijn door in de zeventiende eeuw te duiken. Het is toch magisch om door dat oudste stukje Amsterdam te lopen en te beseffen dat zij daar ook liep. Zij heeft veel van zijn meesterwerken zien ontstaan, zoals bijvoorbeeld *De Nachtwacht*. Ik neem de bezoekers van de voorstelling dan ook mee de Gouden Eeuw in, met beelden en met muziek. Ik zing in de voorstelling ook een paar zeventiende-eeuwse liedjes. En er zijn prachtige visuals van Rembrandts werk. Ergens is het dus ook een hommage aan zijn werk.

Krijgen we Geertje ook te zien?

Rembrandt heeft op bijna geen enkel schilderij gezet, wie, wie is. Dat is er later na zijn dood van gemaakt. Ik laat wel enkele schilderijen de revue passeren, waarop waarschijnlijk Geertje te zien is. Het zou toch onlogisch zijn dat het goedkoopste model zeven jaar lang naast je zit en dat je die vrouw dan nooit schildert.”